

УДК 316.774

Янів С., Бойчук В. - ст..гр.БП-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НЕНАСИЛЬНИЦЬКА КОМУНІКАЦІЯ В ОСВІТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Наукова керівниця: Чоп Т.О.

Yaniv S., Boichuk V.

Ternopil Ivan Puluuj National Technical University

NONVIOLENT COMMUNICATION IN EDUCATION DURING WARTIME

Supervisor: Chop T.

Ключові слова: ненасильницька комунікація, війна, рівність, емпатія, освіта
Keywords: Nonviolent communication, war, equality, empathy, education

Повномасштабна війна росії проти України є очевидним деструктивним чинником, який впливає на якість освітнього середовища. Проблеми, які існували в освіті до війни загострюються та посилюються, виклики, пов'язані із безпекою, нестабільністю, напругою впливають на психологічний стан як студентства, так і навчально-педагогічних працівників та працівниць [1]. Проведені дослідження показують високий рівень негативних емоцій в учнівства зокрема: «пригнічений настрій; зниження рівня розумової працездатності; підвищений рівень тривоги, роздратованість, внутрішній неспокій, внутрішня спустошеність; небажання працювати» [2] Особливу увагу учні та учениці звертають на комунікацію із вчителями. Емоційна напруга та агресивність поляризують відносини між сторонами. Насильство в комунікації є серйозною проблемою, яка може призвести до конфліктів, неврозу, травм та руйнування взаємин.

У цьому контексті виникає необхідність вивчення та розробки альтернативних стратегій комунікації, спрямованих на зменшення конфліктів та покращення взаєморозуміння. Як приклад світової практики подолання агресії у спілкуванні та її наслідків є **Ненасильницьке спілкування** - метод, розроблений Маршалом Розенбергом на початку 1960-х років. В його основі лежить вчення Махатми Ганді та американського гуманістичного психолога Карла Роджерса (засновника методу клієнт-центрованої психотерапії) [3]. Цей тип спілкування спонукає до чіткого та усвідомленого, чесного обміну думками, в просторі поваги та співрозуміння. Практика ненасильницького спілкування передбачає увагу до власних почуттів та потреб інших. НКС виховує уважність і співчуття, це не є абсолютний спосіб припинити суперечки, проте його основна мета: підвищення емпатії та якості стосунків людей. Універсальність методу дозволяє застосовувати його у будь-якому середовищі: від освітнього до бізнес-структур.

Ненасильницьке спілкування включає в себе чотири компоненти: спостереження без суджень і оцінок, ваші почуття та потреби, почуття, потреби, прохання [4].

Спочатку індивід спостерігає за подіями в певній ситуації; це спостереження за словами або діями інших може бути сприятливим або не сприятливим для нього. Далі необхідно чітко сформулювати це спостереження, без засуджень та оцінки, лише

припускаючи, що все, що відбувається, є або сприятливим, або несприятливим для того, хто спостерігає. Крім того, індивід виражає свої почуття, такі як радість, смуток, роздратування, розчарування, щастя тощо, під час свого спостереження. Далі людина може озвучити свої потреби. Останнім компонентом є те, чого індивід хоче/потребує від іншої людини, і що буде сприятливим для індивіда та збагатить його/її життя.

«Ненасильницька комунікація допомагає по-новому виражати себе, створити душевний зв'язок з іншими людьми, вчить цінувати почуття й потреби, як свої, так і оточення, та давати одне одному якісний зворотний зв'язок. У конфлікті завжди є дві сторони. Конфлікт виникає не тільки в точці зіткнення інтересів і потреб, а через те, що люди – не гнучкі у своїх стратегіях вирішення конфліктів»[3]. Мова НСК - це «мова життя». Мова, яка дозволяє говорити, та бути почутими батькам та дітям, подружжю, вчителям та учням, партнерам по бізнесу. По суті, це світогляд, який об'єднує в конструктивному просторі практику спілкування на рівні корпорацій, урядів, країн.

Практика НСК в освітніх закладах - це початок продуктивної зміни комунікації, спрямованої на мир та розуміння від самого початку. Можливість змінити риторику суспільства з агресивної та жорстокої на розуміючу та підтримуючу дозволяє діяти не лише в інтересах індивіда, групи, але в контексті країни: «проявляти насильство у власних діях – означає мати бажання нашкодити іншій особі, змусити когось страждати. Але якщо зануритися глибше у природу насильства, стає зрозумілим, що насильство по відношенню до інших пов'язане із насильством по відношенню до себе. Адже прояв насильства унеможливорює відносини на засадах взаємного визнання, що необхідні будь-якій людині для повноцінного існування. Тож, неможливо нашкодити іншій людині, не нашкодивши при цьому собі» [5].

Традиція спілкування в освітніх закладах України і до війни залишалась переважно авторитарною та маніпулятивною, що породжує дистанціювання та відчуженість між тими, хто навчає і кого навчають, як і між тими хто керує та тими, ким керують. Криза у такого роду стосунках показала себе ще у часи ковіду, із повномасштабною війною все більш очевидним стає невідповідність такого сценарію ситуації, де крім об'єктивних факторів військового стану на учасників освітнього процесу впливають і суб'єктивні чинники (роздратування, напруга, агресія, тривожність). Натомість, метод ненасильницької комунікації спрямований на уникнення «комунікацій, які можуть бути витлумачені партнером по спілкуванню як критика, оцінювання, вимога, спроба викликати в ньому почуття провини або сорому – тобто все, що є характеристиками насильницького спілкування. Крім вищезазначеного дана концепція включає пошук шляхів порозуміння мотивів і бажань, які керують співрозмовниками, почуттів, які наповнюють співрозмовників у момент спілкування. Ці процеси є значущими складовими ненасильницького спілкування» [6].

Досвід впровадження НСК передбачає алгоритми роботи як із дитячими садочками, так і з закладами вищої освіти. Особливістю програми є групова робота, задіяні усі учасники освітнього процесу, що сприяє максимально безперешкодному провадженню методу. Важливо зазначити, що апробація НСК проводилась навіть для підтримки підлітків в СІЗО і показала свою ефективність, особливо, коли проводилась систематично та довгий період [7].

Найбільш продуктивним є процес впровадження програми у дітей молодшого шкільного віку, коли соціалізація, принципи відкритості та розуміння допомагають закласти основи простору довіри, вільного від авторитарності та булінгу. Реалізація програми НСК у старшій школі може стикнутися із супротивом, проте систематичність, наполегливість та підтримка керівництва та вчителів здатна подолати ці бар'єри. Практики використання НСК у Вищій школі набагато менше, ніж у загальноосвітніх школах, саме ці заклади зберігають найбільш закостенілу модель спілкування.

Зважаючи на тиск та напругу, яку відчують зараз усі учасники освітнього процесу, комунікація в межах університету часто наповнюється конфліктами, непорозумінням, безапеляційними судженнями та незадоволенням обох сторін. Впровадження системи НСК дозволить викладачам та студентам краще зрозуміти один одного, власні потреби та емоції, що, безумовно, вплине на якість навчального процесу.

Як зазначають у своєму дослідженні Н.Волкова та О.Лебідь «лише налаштований на особистісно-орієнтовану, емоційно-підтримуючу, фасилітуючу педагогічну комунікацію викладач, який довіряє студентам, визнає їх неповторність, цікавиться їх життям, проблемами, готовий завжди допомогти, може продемонструвати студентам відкритість, доступність, створити для них можливості для висловлювання думок і почуттів, відчуття причетності до освітнього процесу, захищеності від загроз зовнішнього середовища» [8]. Отже, ненасильницька комунікація є ефективним інструментом вирішення конфліктів та підвищення якості взаєморозуміння між людьми. Розуміння сутності цього підходу та застосування його стратегій може сприяти покращенню взаємин і побудові гармонійного суспільства.

Список використаної літератури:

1. Габрусєва Н., Чоп Т. Феміністичні педагогіки у просторі війни // Детермінанти соціально-економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання [Електронне видання] : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10 листопада 2023 р. – Рівне : НУВГП, 2023. С.632

2. Мешко Г., Мешко О., Габрусєва Н. Стан емоційного благополуччя учнів у процесі навчання під час війни//Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: збірник тез II Міжнародної наукової конференції (21-22 квітня 2022 р). Тернопіль: ФОП Паляниця ВА, 2022. С. 18

3. Що таке емоційний інтелект, ненасильницьке спілкування та як мирно розв'язувати конфлікти. URL: <https://nus.org.ua/articles/shho-take-emotsijnyj-intelekt-nenasylnytske-spilkuvannya-ta-yak-myрно-rozv-yazuvaty-konflikty/>

4. Як говорити, щоб учні вас чули: ненасильницька комунікація. URL: <https://osvitoria.media/experience/nenasylnytska-komunikatsiya-yak-govoryty-shhob-uchni-vas-chuly/>

5. Espiritu, Belinda. (2023). Espiritu, Belinda F (2023) Nonviolence, Peace, and Nonviolent Communication Towards a Holistic Framework for a Nonviolent World. Volume 20. P. 26

6. Більська О., Новік О. Спілкування без насилля як творчий процес взаємодії викладача та студента // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.). – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10., С. 278

7. Галаган Ю.Ю. Практика зустрічей з розвитку емпатії у підлітків СІЗО. Рекомендації для волонтерів та співробітників // Матеріали учасника XVIII міжнародної науково-практичної конференції "Конфліктологічна експертиза : теорія та методика", Київ, 2019 р. С.19

8. Волкова Н.П., Лебідь О.В. Професійно-педагогічна комунікація викладачів закладів вищої освіти: виклики війни. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2022. № 1 (23). С. 142. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2022/1/17.pdf>